

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Bağımsızlık Değerine Karşı Metaforik Algıları

Geliş Tarihi: 12.05.2017

Kabul Ediliş Tarihi: 11.08.2017

Özlem ULU KALIN¹, Erol KOÇOĞLU²

ÖZ

Metafor, bir kişinin bir kavramı ya da olguyu algıladığı biçimde, benzetmeler kullanarak ifade etmesidir. Bu çalışma Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının “Bağımsızlık” kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeleri (metaforları) ortaya çıkarma amacına yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların her birinin “Bağımsızlık ..... gibidir, çünkü ..... ” ibaresini tamamlamasıyla elde edilen ham veriler hem nicel hem de nitel veri çözümleme teknikleri kullanılarak analiz yapılmıştır. Araştırmanın ulaşılabilir evrenini 122 Sosyal Bilgiler öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmanın bulgularına göre katılımcılar Bağımsızlık kavramına ilişkin olarak 35 adet geçerli metafor üretmiştir. Bu metaforlar daha sonra ortak özellikleri bakımından irdelenerek 7 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre Sosyal Bilgiler öğretmen adayları bağımsızlık kavramını en çok özgür olma durumu olarak açıklamıştır. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının etkili yurttaş yetiştirmek için bağımsızlık değerini doğru algıladıkları saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: sosyal bilgiler, öğretmen adayı, bağımsızlık, metafor

Metaphorical Perceptions Of Social Studies Teacher Candidates About The Value Of Independence

ABSTRACT

A metaphor is an expression that a person uses as she perceived a concept or a phenomenon by imagery. This study is done to determine social studies pre-service teachers' mental images (metaphors) regarding “independence” concept. Each participant completed the expression “independence is like....., because .....”. And the raw data analyzed by using both quantitative and qualitative methods. Availability population of the study is consisted of 122 social studies pre-service teachers. According to the findings of the research, participants produced 35 valid metaphors regarding the “independence” concept. These metaphors are scrutinized in terms of general specifications and grouped under 7 conceptual categories. According to the research results, social studies pre-service teachers explained the independence concept mostly as status of being free. And it is determined that social studies pre-service teachers are adequate for raising efficient citizens. It is determined that Social Studies teacher candidates perceive the value of independence correctly in order to raise efficient individuals.

Keywords: social studies, pre-service teachers, independence, metaphor

¹ Yrd. Doç. Dr., Artvin Çoruh Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD, ozlemulu@artvin.edu.tr

² Yrd. Doç. Dr., İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD, erolakademi@gmail.com

GİRİŞ

İçinde yaşanılan tarihsel çağların gelişmişlik düzeyi bilgiyi üretmenin ve üretilen bilginin insan yararına kullanılmasının bir göstergesidir. Bu göstergeler doğrultusunda değerler, sosyal bilimlerin önemli bir araştırma konusu olmuştur. Dilmaç ve Ekşi'ye (2007) göre değerler, insanların duygu, düşünce ve davranış boyutlarıyla yakından ilgilidir.

Değerler, eğitim aracılığıyla geliştirilmesi ve olgunlaştırılması gereken önemli bir alanı oluşturduğu halde, günümüze kadar hem genel eğitim içinde hem de Sosyal Bilgiler eğitimi içinde gereken yeri ve önemi alamamıştır. Bunun nedenlerinden biri değerler eğitiminin okul dışındaki kurumlara bir ölçüde bırakılmış olmasıdır. Sosyal eğitim, bireylerin kendini, fiziksel ve sosyal çevresini anlaması, onlara karşı olumlu tutum ve değerler geliştirmesi, sahip olduğu tutum ve değerler doğrultusunda eylemlerde bulunabilmesi için zihinsel, duyuşsal ve devinimsel olarak olgunlaşmasına yardımcı olmaktadır (Doğanay, 2006).

Toplumdaki bireylerin birlikteliklerini ve toplumların gelecek nesillere aktarılmasını sağlayan kültürün merkezinde değerler yer almaktadır. Bir toplumdaki kültürün güçlü olması, toplumda geçerli olan değerlerin bireyler tarafından paylaşılmasına bağlı olarak güçlendiği söylenebilir (Tay ve Yıldırım, 2009).

Toplumsal yapıyı ortaya koyup bu yapıyı şekillendiren değerlere ilişkin bazı sınıflandırmalar yapılmıştır. Swarts değerleri bireysel ve kültürel olmak üzere iki gruba ayırmıştır. Bireysel düzeydeki değerler, kişilerin yaşamlarını yönlendirmelerinde etkili olurken, kültürel düzeydeki değerler, toplumun bütün kademelerinde yer alan normlar ve soyut fikirleri oluşturmaktadır (Akt. Başcı Namlı, 2015).

Değerler, hemen hemen bütün insanların hayatını biçimlendiren ve çoğu zaman hayatlarına yön veren öğelerdir. Değerler insan hayatına ilişkin bazı durumları açıklamada önemli bir yere sahip olmasından dolayı, son zamanlarda birçok sosyal bilimci tarafından ilgi odağı haline gelmiştir (Yel ve Aladağ, 2009). Değerlerin öğrencilere aktarılmasında, örgün eğitim kurumları için öğretim programları kullanılmaktadır (Kurtdele Fidan, 2009).

İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı “21. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılaplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmeyi amaçlamaktadır (MEB, 2010).”

Sosyal Bilgiler dersi ülkemizde 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda okutulan disiplinlerarası bir derstir. Demokratik anlamda etkili vatandaşlar yetiştirmeyi hedef alır. Barr, Barth ve Shermis (1978) Sosyal Bilgilerin tanımını “Sosyal bilgiler, vatandaşlık eğitimi amacıyla sosyal bilimler ve beşeri bilimlerin kaynaştırılmasıdır” şeklinde yapmışlardır. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda aile birliğine önem verme, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, demokratik tutumu benimseme, doğa sevgisi, doğal çevreye duyarlılık, dürüstlük, estetik, eşitlik, etik, farklılıklara saygı, hoşgörü, işbirliği, kültürel mirasa duyarlılık, öz kontrol, özgürlük, özgüven, özsaygı, saygı, sorumluluk, tarih bilinci, tasarruf, vatanseverlik, yardımseverlik ve bağımsızlık değerleri yer almaktadır (MEB, 2017).

Bağımsızlık, bağımsız olma durumu ya da niteliği olarak tanımlanır. İstiklal kelimesi ile eş anlamlı olarak kullanılır. Bir devletin iç ve dış işlerinde müstakil olarak istediği gibi hareket edebilmesidir. En genel anlamda bağımsızlık; muayyen bir ülke üzerinde ve hükümet ile temsil olunan üstün ve merkezi bir otoritenin hükmü ve gözcülüğü altında, hukuki ve otonom bir düzene bağlı olarak yaşayan insanlardan meydana gelen siyasi bir birliğin yani devletin mümeyyiz vasfıdır. Aynı anlama gelmek üzere bağımsızlık; bir devletin, devletler hukuku kaidelerine bağlı kalmak şartıyla, bir başka devletin veya üstün bir otoritenin kendi iç veya dış meselelerine müdahalesi olmadan, kendi organlarının serbest takdiri ile icraatını düzenleyip yürütebilmesi ve bu çerçeve içindeki irade serbestisidir (www.turkcebilgi.com).

Değerler eğitiminde kullanılan farklı yaklaşımlar vardır. Değerler eğitiminde kullanılabilir başlıca yaklaşımlar olarak, öğrencilerin kesinleşmiş, sosyal, politik, ahlaki ve kültürel değerleri içselleştirmelerine olanak tanıyan telkin yaklaşımı, öğrencilerin eğilimlerinin olduğu değer örneklerine teşvik etmeyi amaçlayan ahlaki gelişim yaklaşımı, öğrencilerin değerlere ilişkin mantıklı düşüncelerini geliştirmeyi amaçlayan analiz yaklaşımının yanı sıra; netleştirme, davranış öğrenme, duygu-mantık, doğrudan öğretim, tartışma, adil topluluklar, ders dışı aktiviteler, zaman çemberi, hikâyeler, ahlaki muhakeme gibi yaklaşımlar da gösterilebilir (Coşkun, 2014). Bu yaklaşımların yanı sıra alternatif değer öğretme yaklaşımları da kullanılabilir. Değer eğitimi yapabilmek için her şeyden önce eğitimcinin o değere hakim olması gerekmektedir. Bu çalışmada Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Bağımsızlık değerine ne kadar hakim oldukları sorusuna cevap aranmaya çalışılmıştır.

Bu sorunun samimi yanıtlarına ulaşmak için Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından bağımsızlık kavramı ile ilgili metaforlar oluşturmaları istenmiştir. Metaforlar bireylerin zihinlerinde var olan şemaları semboller yardımıyla ortaya çıkarır. Metafor bilinmeyen şeylerin öğretilmesi, öğrenilen bilgilerin akılda tutulması ve hatırlanması konusunda geçerliliği kanıtlanmış bir araçtır (Arslan ve Bayrakçı, 2006). Metaforların düşünce sistemimizde kullandığımız yapılar olduğu ve düşünce sisteminin büyük ölçüde metaforik olduğu bilindiğinden, bireylerin bir kavram hakkındaki düşüncelerini samimi bir şekilde ifade etmelerini sağlamak için

metaforlara başvurulmaktadır. Bu yapılar bireylerde benzerlik gösterebileceği gibi farklı yaşam tecrübelerinden dolayı farklılık da gösterebilmektedir (Köksal, 2010). Eraslan (2011) metaforun bir kavramın bireyde oluşturduğu etiket, anlam ya da kavramsal ifadeler olduğunu ve ilgili kavrama yönelik deneyimlerden oluştuğunu ifade etmiştir. Tam da bu noktada, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının bağımsızlık kavramı ile ilgili samimi düşüncelerini ortaya çıkarmak için metaforlardan yararlanılmıştır.

Literatür incelendiğinde Sosyal Bilgiler eğitiminde değerler eğitimi ve metafor geliştirme konularında oldukça fazla çalışma yapıldığı görülmüştür (Keskin, 2008; Can, 2008; Kan, 2010; Balcı ve Yelken, 2013; Aladağ, 2012; Gömleksiz ve Cüro, 2011; Ulusoy ve Dilmaç, 2012; Çengelci, 2010; Saban, Koçbeker ve Saban, 2006; Öztürk, 2007; Geçit ve Gençer, 2011; Güveli, İpek, Atasoy ve Güveli, 2011; Kaya, 2014; Özbaş, 2012; Özmen, Er ve Gürgir, 2012; Karadeniz, Er ve Tangülü, 2014) Ancak Bağımsızlık değerine yönelik metaforik bir çalışmanın şimdiye dek hiç yapılmamış olması çalışmanın özneliği için önemlidir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Bağımsızlık kavramına yükledikleri anlamlar arasındaki varsa farkları ortaya çıkarmak için nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim (fenomenoloji) deseni uygun görülmüştür. Olgubilim (fenomenoloji/phenomenology) deseni farkında olduğumuz, ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgular yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkar. Ancak bu tanışıklık olguları tam olarak anladığımız anlamına gelmez. Bize tümüyle yabancı olmayan, aynı zamanda da tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için olgubilim uygun bir araştırma zeminini oluşturur (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Çalışma Grubu

Araştırma, 2015-2016 akademik yılı Artvin Çoruh Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ABD’de öğrenim gören toplam 122 öğretmen adayının katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamındaki öğretmen adaylarına “Bağımsızlık ..... gibidir, çünkü .....” ibaresinin yazılı olduğu boş bir kağıt verildi. Öğrencilerden sadece bu ibareyi kullanarak ve sadece tek bir metafor üzerinde yoğunlaşarak, düşüncelerini dile getirmeleri istendi.

Verilerin Analizi

Elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel bir yaklaşımla fark edilmeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008:227).

Verilerin Yorumlanması

Verilerin yorumlanması 4 aşamada gerçekleştirildi:

Adlandırma Aşaması:

Oluşturulan metaforların alfabetik sıraya göre geçici bir listesi yapıldı.

Tasnif Etme (Eleme ve Arıtma) Aşaması:

Bu aşamada her metafor tekrar gözden geçirildi, metaforun konusu, metaforun kaynağı ve metaforun konusu ile metaforun kaynağı arasındaki ilişki bakımından analiz edildi. Araştırmaya katılan bütün öğrenciler geçerli metafor üretmemişlerdir. Herhangi bir metafor kaynağını içermeyen kağıtlar, herhangi bir gerekçenin sunulmadığı kağıtlar, mantıksız metaforlar araştırma kapsamının dışında tutulmuştur. Örneğin; “Bağımsızlık farklı yerlerde olma, çünkü daha rahatsın” gibi mantıksız metafor ile “Bağımsızlık çarşı gibidir, çünkü başkasına bağlı değil” gibi birden fazla kategoriye ait özellikleri içeren zayıf yapıları metaforlar elenmiştir. Eleme işlemi sonucunda toplam 35 adet geçerli metafor elde edildi.

Kategori Geliştirme Aşaması:

Bu aşamada her bir anabilim dalı için katılımcıların geliştirdiği metaforlar ortak özellikler bakımından irdelendi. “Bağımsızlık” kavramı için Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının geliştirdikleri metaforlar 7 farklı kategoride (Yaşam kaynağı olarak, Özgür olma durumu, Değerselleştirilmiş olarak, Somut olarak, Soyut olarak, Fayda sağlayıcı ve Sınırsız) toplanmıştır. Bazı aynı metaforlar farklı kategoriler altında toplanmıştır. Bunun nedeni metafora ait açıklamanın ilgili kategoriye uygun olmasıdır.

Geçerlik ve Güvenirliği Sağlama Aşaması:

Araştırmaya katılan öğrencilerin kendi kaleme aldıkları metafor imgeler temel veri kaynağı olarak kullanıldığı için çalışma geçerlidir. Çalışmanın güvenilirliği ise Miles ve Huberman’ın (1994) formülü ile hesaplanmıştır. (Güvenirlik= Görüş Birliği/Görüş Birliği+Görüş ayrılığı). Nitel çalışmalarda uzman ve araştırmacı değerlendirmeleri arasında ki uyumun %90 ve üzeri olması beklenir.

Çalışmada araştırmacılar hariç iki alan uzmanına (Sosyal Bilgiler eğitimcisi ve Türkçe eğitimcisi) alfabetik listeye uyumlu olarak hazırlanan metafor listeleri ve metafor kategorileri verilmiş ve uzmanlardan hiçbir metafor dışarıda kalmayacak şekilde iki listeyi eşleştirmeleri istenmiştir. Sosyal Bilgiler eğitimi alanında ki araştırmacıyla %90 (35/35+4); Türkçe eğitimi alanında ki araştırmacıyla ise %92 (35/35+3) oranında çalışmanın güvenilir olduğu saptanmıştır. Çalışmada toplam 35 metafor ve farklı 7 kategori katılımcı sayısı (f) ve yüzdesi (%) tablolaştırılarak bilgisayara aktarıldı.

BULGULAR

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının bağımsızlık değerine yönelik metaforik algılarını ölçmek için öğretmen adaylarına “Bağımsızlık ..... gibidir, çünkü .....” ibaresinin yazılı olduğu veri toplama aracı uygulanmış ve aşağıdaki metaforlar elde edilmiştir.

Tablo 1. Öğretmen Adaylarının Bağımsızlık Kavramına İlişkin Geliştirdikleri Metaforlar, Onları Temsil Eden Öğrenci Sayısı (Alfabetik Sıraya Göre) ve Yüzdesi (n:104)

Oluşturulan Metafor	Frekans	Yüzde	Oluşturulan Metafor	Frekans	Yüzde
Ağaç	2	2	Hoşgörü	1	1
Anne	1	1	İlaç	1	1
Anahtar	1	1	Kanat	1	1
Ateş	1	1	Kuş	37	36
Baba	1	1	Nefes	4	4
Balon	1	1	Özgürlük	9	9
Balık	1	1	Ruh	1	1
Bayrak	1	1	Rüzgar gülü	1	1
Can	2	2	Serbest Dalış	1	1
Çocuk	1	1	Sokak Canlısı	1	1
Demokrasi	1	1	Su	8	8
Deniz	1	1	Uydu	1	1
Dünya	1	1	Uçmak	5	5
Düşünce	1	1	Vatan	4	3
Erdemli olmak	1	1	Yaşamak	1	1
Gökyüzü	4	3	Yemek	1	1
Güneş	4	3	Ufuk Çizgisi	1	1
Hayat	1	1			

Sosyal Bilgiler öğretmen adayları Bağımsızlık kavramına ilişkin toplam 35 adet geçerli metafor üretmişlerdir. Toplam 35 geçerli metafordan 25 tanesi yalnızca bir öğrenci tarafından üretilmiştir. Bunlar; anne, anahtar, ateş, baba, balon, balık, bayrak, çocuk, demokrasi, deniz, dünya, düşünce, erdemli olmak, hayat, hoşgörü, ilaç, kanat, ruh, rüzgar gülü, serbest dalış, sokak canlısı, uydu, yaşamak, yemek ve

ufuk çizgisidir. Geriye kalan metaforları temsil eden öğrenci sayısı 2 ile 37 arasında değişmektedir. Öğretmen adayları tarafında bağımsızlık kavramına ilişkin en çok tercih edilen metaforlar kuş (f=37), özgürlük (f=9), su (8), uçmak (5), gökyüzü, güneş, nefes, vatan (f=4), ağaç ve candır (f=2). Tablo 1 de araştırmaya katılan öğretmen adayları tarafından geliştirilen metaforlar alfabetik sıraya göre listelenmiş ve her bir metaforu temsil eden öğrenci sayısı (frekans) ve yüzde değerleri gösterilmiştir.

Tablo 2. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Bağımsızlık Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metaforların Oluşturduğu Kategoriler*

Kategoriler	Metaforlar	Metafor Frekansı (Öğrenci Sayısı)	Metafor Adedi
Özgür Durumu Bağımsızlık	Olma Kuş (37), Özgürlük (9), Uçmak (5), Vatan (4), Gökyüzü (4), Ağaç (2), Balık (1), Balon (1), Serbest Dalış (1), Dünya (1), Bayrak (1), Demokrasi (1), Kanat (1)	67	13
Yaşam Olarak Bağımsızlık	Kaynağı Su (8), Nefes (4), Güneş (4), Can (2), Ruh (1), Anne (1), Hayat (1), Yemek (1)	22	8
Fayda Olarak Bağımsızlık	Sağlayıcı Anahtar (1), Rüzgar (1), Güllü (1), İlaç (1), Uydu (1)	4	4
Somut Olarak Bağımsızlık	Düşünce Ateş (1), Çocuk (1), Sokak Canlısı (1)	3	3
Değerselleştirme Olarak Bağımsızlık	Baba (1), Erdemli Olma (1), Hoşgörü (1)	3	3
Sınırsızlık Olarak Bağımsızlık	Deniz (1), Ufuk Çizgisi (1)	2	2
Soyut Olarak Bağımsızlık	Düşünce Düşünce (1), Yaşamak (1)	2	2

Kavramsal Kategoriler

Çalışmanın bu bölümünde Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Bağımsızlık kavramı ile ilgili geliştirdikleri metaforlardan oluşan kavramsal kategorilere yer verilmiştir.

Tablo 3. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Özgür Olma Durumu Olarak Bağımsızlık Kategorisinde Geliştirdikleri Metaforlar

Metafor	Frekans	Metafor	Frekans	Metafor	Frekans
Kuş	37	Ağaç	2	Bayrak	1
Özgürlük	9	Balık	1	Demokrasi	1
Uçmak	5	Balon	1	Kanat	1
Vatan	4	Serbest dalış	1		
Gökyüzü	4	Dünya	1		

Kategori 1. Özgür Olma Durumu Olarak Bağımsızlık: Bu kategoride bulunan metaforların öne çıkan özelliği; öğretmen adayları bağımsızlığın özgürlükle doğrudan bağlantısı olduğunu ilişkilendirerek metaforlar üretmişlerdir (*kuş, özgürlük, uçmak, vatan, gökyüzü, ağaç, balık, balon, serbest dalış, dünya, bayrak, demokrasi, kanat*). Öğrenciler tarafından en çok tercih edilen ve kategoriler içerisinde en çok öğrenci sayısı bulunmaktadır.

Aşağıda bu kategoriyi oluşturan metaforların öğretmen adayları tarafından tanımlamalarına ilişkin örnekler yer almaktadır:

“Bağımsızlık kuş gibidir, çünkü her şeyden bağımsız ve özgürdür.”

“Bağımsızlık bayrak gibidir, çünkü herkes kendi içinde bağımsızdır.”

“Bağımsızlık gökyüzü gibidir, çünkü kimse sınırını ihlal etmez.”

Tablo 4. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Yaşam Kaynağı Olarak Bağımsızlık Kategorisinde Geliştirdikleri Metaforlar

Metafor	Frekans	Metafor	Frekans	Metafor	Frekans
Su	8	Can	2	Hayat	1
Nefes	4	Ruh	1	Yemek	1
Güneş	4	Anne	1		

Kategori 2. Yaşam Kaynağı Olarak Bağımsızlık: Bu kategoride öğrenciler Bağımsızlık kaynağını yaşamın olmazsa olmazı şeklinde ilişkilendirerek metaforlar üretmişlerdir (*su, nefes, güneş, can, ruh, anne, hayat, yemek*). Bu kategoriden örnek öğrenci ifadeleri aşağıda yer almaktadır:

“Bağımsızlık su gibidir, çünkü en temel ihtiyaçlarımızdandır.”

“Bağımsızlık güneş gibidir, çünkü herkes için gereklidir.”

“Bağımsızlık can gibidir, çünkü kaybedince yaşayamayız.”

Tablo 5. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Fayda Sağlayıcı Olarak Bağımsızlık Kategorisinde Geliştirdikleri Metaforlar

Metafor	Frekans	Metafor	Frekans	Metafor	Frekans
Anahtar	1	İlaç	1	Uydu	1
Rüzgar gülü	1				

Kategori 3. Fayda Sağlayıcı Olarak Bağımsızlık: Bu kategoride öğretmen adayları Bağımsızlık kavramını faydalı olarak düşünmüş ve metaforlar geliştirmiştir (anahtar, rüzgar gülü, ilaç, uydu). Aşağıda bu kategoriyi oluşturan metaforların ortaöğretim öğrencileri tarafından tanımlamalarına ilişkin örnekler yer almaktadır:

“Bağımsızlık anahtar gibidir, çünkü bütün kısıtlayıcı kilitler onunla açılabilir.”

“Bağımsızlık rüzgar gülü gibidir, çünkü estikçe etrafını serinletir.”

“Bağımsızlık ilaç gibidir, çünkü insanı kendine getirir.”

“Bağımsızlık uydu gibidir, çünkü süreklilik kazandığında bile bıkkınlık vermez.”

Tablo 6. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Somut Düşünce Olarak Bağımsızlık Kategorisinde Geliştirdikleri Metaforlar

Metafor	Frekans	Metafor	Frekans	Metafor	Frekans
Ateş	1	Sokak canlısı	1	Uydu	1
Çocuk	1				

Kategori 4. Somut Düşünce Olarak Bağımsızlık: Bu kategoride öğretmen adayları Bağımsızlık kavramını etraflarında ki somut şeylerle ilişkilendirerek metaforlar üretmişlerdir (ateş, çocuk, sokak canlısı, uydu). Bu kategoriden örnek öğrenci ifadeleri aşağıda yer almaktadır:

“Bağımsızlık ateş gibidir, çünkü ona kimse yaklaşamaz, yön veremez.”

“Bağımsızlık sokak canlısı gibidir, çünkü hiç kimseye zararı yoktur.”

Tablo 7. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Değerselleştirme Olarak Bağımsızlık Kategorisinde Geliştirdikleri Metaforlar

Metafor	Frekans	Metafor	Frekans	Metafor	Frekans
Baba	1	Erdemli olma	1	Hoşgörü	1

Kategori 5. Değerselleştirme Olarak Bağımsızlık: Bu kategoride öğretmen adayları Bağımsızlık kavramına evrensel değerlerle ilişkilendirerek metaforlar üretmişlerdir (baba, erdemli olma, hoşgörü). Bu kategoriden örnek öğrenci ifadeleri aşağıda yer almaktadır:

“Bağımsızlık erdemli olma gibidir, çünkü erdemli insan nitelikli ve hayırlıdır.”

“Bağımsızlık hoşgörü gibidir, çünkü insanlar birbirine saygı duyarlar.”

“Bağımsızlık baba gibidir, çünkü olmazsa ezilir ve haksızlığa uğrarsın.”

Tablo 7. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sınırsızlık Olarak Bağımsızlık Kategorisinde Geliştirdikleri Metaforlar

Metafor	Frekans	Metafor	Frekans	Metafor	Frekans
Deniz	1	Ufuk çizgisi	1		

Kategori 6. Sınırsızlık Olarak Bağımsızlık: Bu kategoride öğretmen adayları Bağımsızlık kavramını ilişkilendirdikleri metaforlarda sınırsızlık özelliğinde birleşmişlerdir (deniz, ufuk çizgisi). Aşağıda bu kategoriyi oluşturan metaforların ortaöğretim öğrencileri tarafından tanımlamalarına ilişkin örnekler yer almaktadır:

“Bağımsızlık deniz gibidir, çünkü gerektiğinde her şeyi alt eder.”
 “Bağımsızlık ufuk çizgisi gibidir, çünkü birleşme noktası yoktur.”

Tablo 7. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Soyut Düşünce Olarak Bağımsızlık Kategorisinde Geliştirdikleri Metaforlar

Metafor	Frekans	Metafor	Frekans	Metafor	Frekans
Düşünce	1	Yaşamak	1		

Kategori 7. Soyut Düşünce Olarak Bağımsızlık: Bu kategoride öğretmen adayları Bağımsızlık kavramını etraflarında ki soyut şeylerle ilişkilendirerek metaforlar üretmişlerdir (düşünce, yaşamak). Bu kategoriden örnek öğrenci ifadeleri aşağıda yer almaktadır:

“Bağımsızlık düşünce gibidir, çünkü düşündüğün sürece bağımsız olursun.”
 “Bağımsızlık yaşamak gibidir, çünkü bağımsız olmadığın yerde yaşayamazsın.”

SONUÇ

Araştırmadan elde edilen veriler incelendiğinde, araştırmaya katılan 122 öğretmen adayının 35 geçerli metafor ürettiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu metaforlara ilişkin kavramsal açıklamalar incelendiğinde, bağımsızlık kavramını katılımcıların literatürdeki bağımsızlık kavramını karşılayacak nitelikte olduğu saptanmıştır.

Öğretmen adaylarının bağımsızlık metaforuna yönelik geliştirmiş oldukları metaforlar 7 farklı kategoride toplanmıştır. Bunlar; özgür olma durumu olarak bağımsızlık, yaşam kaynağı olarak bağımsızlık, fayda sağlayıcı olarak bağımsızlık, somut düşünce olarak bağımsızlık, değerselleştirme olarak bağımsızlık, sınısız olarak bağımsızlık ve soyut düşünce olarak bağımsızlık kategorileridir.

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının ürettiği metaforlardan oluşan kategorilerden en fazla metafora sahip kategori Özgür olma durumu olarak bağımsızlık kategorisidir. Öğretmen adaylarının 67 tanesi bağımsızlık değerini özgür olma durumu ile bağdaştırmış ve kuş, özgürlük, uçmak, vatan, gökyüzü, ağaç, balık, balon, serbest dalış, dünya, bayrak, demokrasi ve kanat metaforları geliştirmişlerdir.

Örnekleme grubu oluşturan öğretmen adaylarından 22'si bağımsızlık metaforunu yaşam kaynağı olarak yorumlamış ve su, nefes, güneş, can, ruh, anne, hayat ve yemek metaforlarını üretmişlerdir. Bağımsızlık değerini fayda sağlayıcı olarak gören öğretmen adayları anahtar, rüzgar gülü, ilaç ve uydu metaforlarını üretmişlerdir.

Çalışma kapsamında oluşturulan kategorilerden bir diğeri ateş, çocuk ve sokak canlısı metaforlarının üretildiği somut düşünce olarak bağımsızlıktır. Öğretmen adayları burada bağımsızlığı ateşe benzeterek, ona kimsenin yaklaşılamayacağını ve yön veremeyeceğini belirtmişlerdir.

Öğretmen adaylarının bağımsızlık değerini değerselleştirerek baba, erdemli olma, hoşgörü metaforlarını ürettikleri görülmektedir. Bunun yanı sıra deniz ve ufuk çizgisi metaforları ile bağımsızlığı sınırsız olarak görmüşlerdir. Çalışmanın son kategorisi soyut düşünce olarak bağımsızlık kategorisidir. Öğretmen adayları bağımsızlık değeri ile ilgili düşünce ve yaşamak metaforları geliştirmiştir.

Öğretmen adayları Bağımsızlık kavramını daha çok özgür olma durumu olarak nitelendirmişlerdir. Bu konuda öğretmen adaylarının en çok geliştirmiş oldukları metafor *kuş*'tur. Sosyal Bilgiler öğretmen adayları tarafından bağımsızlık değeri ile en çok geliştirdikleri ikinci metafor özgürlüktür.

Yüksek Öğretim Kurumu Eğitim Fakültesi Öğretmen Yetiştirme lisans programında Sosyal Bilgiler Öğretmenliği lisans programı hazırlanmıştır. Programda seçmeli ve zorunlu dersler ve ders içerikleri mevcuttur. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği lisans programının temel amacı etkili yurttaşlar yetiştirebilecek öğretmenler yetiştirmektir. Ders içeriklerinin hepsi bu amaca hizmet için seçilmiştir. Bu amacın yerine getirilebilmesi için zorunlu ve seçmeli dersler tek başına yeterli olamamakta, öğretmen adaylarının kişisel gelişimi de işin içine girmektedir. Etkili yurttaş yetiştirebilmek için öncelikle etkili yurttaş olmak gerekmektedir. Etkili yurttaş milli ve evrensel değerlere sahip, vatani için üretken, düşünen, sorgulayan insan modelidir. Bu çalışmada Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının etkili yurttaş olmanın nitelikleri arasında olan bağımsızlık değeri ile ilgili düşüncelerini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen metaforlar ve kavramsal kategoriler göstermektedir ki; Sosyal Bilgiler öğretmen adayları bağımsızlık kavramını doğru algılıyor ve yorumluyorlar. Bu bağlamda öğretmen adaylarının sahip oldukları bilgilerle etkili vatandaş yetiştirebilmek için bağımsızlık değeri adına yeterli donanıma sahip oldukları görülmektedir.

KAYNAKLAR

- Aladağ, S. (2012). İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde Değer Eğitimi Yaklaşımlarının Öğrencilerin Sorumluluk Değerini Bilişsel Düzeyde Kazanmalarına Etkisi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 161(161), 123.
- Arslan, M. ve Bayrakçı M. (2006). Metaforik Düşünme Ve Öğrenme Yaklaşımının Eğitim-Öğretim Açısından İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 171, 100-108.

- Balcı, F. A., & Yelken, T. Y. (2013). İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerler Ve Değer Eğitimi Uygulamaları Konusunda Öğretmen Görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1).
- Başçı Namlı, Z. (2015). Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi. Ramazan Sever (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 349-376). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Barr, R., J. L. Barth ve S. S. Shermis (1978). *The Nature of the Social Studies*. California: ETC Publications.
- Can, Ö. (2008). *Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Coşkun, D. (2014). Sosyal Bilgiler Eğitiminde Değerler Eğitimi, Süleyman İnan (Ed.), *Sosyal Bilgiler Eğitimine Giriş* içinde (s. 111-128). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çengelci, T. (2010). *İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminin Gerçekleştirilmesine İlişkin Bir Durum Çalışması*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Dilmaç, B. ve Ekşi, H. (2007). Değerleri Eğitiminde Temel Tartışmalar ve Temel Yaklaşımlar. *İlköğretim Eğitimci Dergisi*, 14, s. 21-29.
- Doğanay, A. (2006). Değerler Eğitimi. Cemil Öztürk (Ed.) *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Yapılandırmacı Bir Yaklaşım* içinde (s. 256-284). Pegem A Yayıncılık: Ankara.
- Eraslan, L. (2011). Sosyolojik Metaforlar. *Akademik Bakış Dergisi*, 27.
- Geçit, Y., & Gençer, K. (2011). Sınıf Öğretmenliği 1. Sınıf Öğrencilerinin Coğrafya Algılarının Metafor Yoluyla Belirlenmesi (Rize Üniversitesi Örneği). *Marmara Coğrafya Dergisi*, 23, 1-19.
- Gömlüksiz, M. N., & Cüro, E. (2011). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerlere İlişkin Öğrenci Tutumlarının Değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 95-134.
- Güveli, E., İpek, A. S., Atasoy, E., & Güveli, H. (2011). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Matematik Kavramına Yönelik Metafor Algıları. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT)*, 2(2).
- Kan, Ç. (2010). Sosyal Bilgiler Dersi ve Değerler Eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 187, 138-145.
- Karadeniz, O., Er, H ve Tangülü, Z. (2014). 8. Sınıf Öğrencilerinin SBS'ye Yönelik Metaforik Algıları. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(15), 64-81.
- Kaya, M. F. (2014). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına İlişkin Algıları: Metafor Analizi Örneği (Social Studies Teachers' Perceptions Related To Environmental Problems: A Sample Analysis Of Metaphors). *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume*, 9/2 Winter 2014, 917-931.
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye'de Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi: Tarihsel Gelişim, 1998 ve 2004 Programlarının Etkililiğinin Araştırılması*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Köksal, Ç. (2010). *İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin, Ebeveynlerini Ve Öğretmenlerinin Okuma-Yazma Kavramına Yükledikleri Anlamlar: Metaforik Bir Analiz*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Kurtdeğede Fidan, N. (2009). Öğretmen Adaylarının Değer Öğretimine İlişkin Görüşleri. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 2, 1-18.
- MEB (2010). *Sosyal Bilgiler Dersi (6-7. sınıflar) Öğretim Programı*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.

- MEB, (2017). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. Milli Eğitim Bakanlığı, Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Miles, MB. & Huberman, AM. (1994). *Qualitative Data Analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Özbaş, Ç. B. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretmeni Olarak, Ben Kimim?": Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mesleki Kimliklerine Yönelik Görüşlerinin Metafor Analizi Yoluyla İncelenmesi. *Turkish Studies*, 7(2), 821-838.
- Özmen, C. Er, H. ve Gürgil, F. (2012). İlköğretim Branş Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi İlişkin Görüşleri Üzerine Bir Araştırma. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(17), 297-311.
- Öztürk, Ç. (2007). Sosyal Bilgiler, Sınıf ve Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının "Coğrafya" Kavramına Yönelik Metafor Durumları. *Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 55-69.
- Saban, A., Koçbeker, B. N., & Saban, A. (2006). Öğretmen Adaylarının Öğretmen Kavramına İlişkin Algılarının Metafor Analizi Yoluyla İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 6(2), 461-522.
- Tay, B. ve Yıldırım, K. (2009). Sosyal Bilgiler Dersinde Kazandırılması amaçlanan değerlere ilişkin veli görüşleri. *Kuram ve uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(3) 1499-1542.
- Ulusoy, K., & Dilmaç, B. (2012). *Değerler Eğitimi*. Ankara: Pegem A Akademi.
- Yel, S. & Aladağ, S. (2009). Sosyal Bilgilerde Değerlerin Öğretimi, Mustafa Safran (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 119-150). Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık: Ankara.
- <http://www.turkcebilgi.com/ba%C4%9F%C4%B1ms%C4%B1z%C4%B1k>

SUMMARY

Introduction

The concept of education, started with the existence of human life, has been a significant part of every society in different styles no matter what the civilization level is. In primitive tribes and developed civilized societies, human beings have invented new materials in order to meet the necessities and basic needs in social daily life. They also started teaching process in line with these processes. There is definitely permanent behavioral change and education process in an environment of learning.

Education process starts in family and continues until the end of life. One of the most important stages of this process is family, and the other is school. Schools are efficient not only in terms of protecting and maintaining social culture and values but also in terms of creating new ones.

In our education system, values education is conducted as a part of compulsory subjects. Among these subjects, social studies class, whose goal is to raise efficient teachers, is very important. Good teachers who have the features of these goals are necessary in order to be able to raise individuals who fit for the purposes of Social Studies class. It can be said that there are 27 values in Social Studies teaching program. These classes are given under different unit titles by teachers who are like torches guiding and enlightening societies.

There are numerous studies about values education in Turkey. In this study, the question of how much do Social Studies teacher candidates have independence value is attempted to be answered and metaphors are used in order to reveal the real thought of teacher candidates about the concept of independence.

Method

Phenomenological method, one of the qualitative research methods, is determined to be used in order to reveal differences among the meanings Social Studies teacher candidates assign to the concept of Independence. In this scope, a total of 122 teacher candidate in Artvin Çoruh University, Education faculty, Department of Social Sciences Teaching in 2015-2016 academic years participated in the study. Papers on which "Independence is like ....., because ....." is written, are given to teacher candidates. Students are required to use only this sentence and one metaphor in order to explain their ideas.

Obtained data are analyzed with content analysis method. Four stages are used in interpreting the data. In the stage of naming, metaphors created by the sampling group are listed alphabetically. In the stages of classification and elimination, metaphors are reviewed. The subject, resource and the relation between two are analyzed. In the stage of developing categories, metaphors created by the

participants are evaluated in terms of their common features. At the end of this process, the metaphors are grouped under seven different categories. In the validity stage, as metaphorical image are used as the basic data resource, the validity is approved. The formula developed by Miles and Huberman in 1994, is used in the stage of determining reliability. Reliability of the study is determined with the formula of “Reliability=Agreement/Agreement+Disagreement”.

Metaphor lists and metaphor categories that are prepared alphabetically are given to two domain experts –besides researchers- and they are required to match the metaphors and categories. The study is determined to be reliable with the researchers in the field of Social Studies education (90% (35/35+4)); it is also determined to be reliable at the level of 92% (35/35+3) by the researcher in the field of Turkish education. At the end of the study, 35 metaphors are placed in 35 different categories.

Findings

Social Studies teacher candidates created total of 35 valid metaphors about the concept of Independence. 25 out of these 35 valid metaphors are created by single student. These are; mother, key, fire, father, balloon, fish, flag, child, democracy, sea, world, thought, being virtuous, life, tolerance, medication, wing, spirit, windmill, free-diving, street animal, satellite, to live, food and skyline. The number of students represent the other metaphors varies between 2 and 37. The most preferred metaphors about the concept of independence are bird (f=37), freedom (f=9), water (8), to fly (5), sky, sun, breath, homeland (f=4), tree and lifeblood (f=2).

The obtained data are recorded by the researchers and evaluated in seven different conceptual categories. These categories are; independence as being free (bird, freedom, to fly, homeland, sky, tree, fish, balloon, free diving, world, flag, democracy and wing), independence as life source (water, breath, sun, lifeblood spirit, mother, life and food), independence as benefit provider (key, windmill, medicine, satellite), independence as concrete thinking (fire, child, street animal), independence as valuation (father, being virtuous, tolerance), independence as indefiniteness (sea, skyline) and independence as abstract thought (thought and to live).

Conclusion

When the data obtained from the research are analyzed, it was determined that 35 out of 122 teacher candidates created valid metaphors. When conceptual explanations about these metaphors are analyzed, it was seen that the concept of independence formed by the participants is in line with the concept of independence in the literature.

Social Studies teaching license program is prepared in Higher Education Institution, Education Faculty, Teacher Training license program. There are elective and compulsory courses and contents are determined in the program. The basic goal of Social Studies teaching license program is to raise teachers that can build efficient citizens. The entire course contents are chosen in order to serve this purpose. In order to reach this goal, selective and compulsory courses aren't sufficient and individual development of teacher candidates is important. Firstly, it is necessary to be efficient citizen in order to raise efficient citizens. Efficient citizen is a human model who has national and international values, who is productive for his/her nation and who thinks, questions and criticizes. In this study, the goal is to determine the thoughts of Social Studies teacher candidates about independence, which is one of the properties of being efficient citizen.

Metaphors and conceptual categories obtained in the research show that; Social Studies teacher candidates perceive and interpret the concept of independence correctly. In this respect, it can be said that teacher candidates have sufficient basis in terms of the value of independence and they are qualified to raise individuals who know the concept.